

ISTRAŽIVANJE O ODRŽIVIM NAVIKAMA DJELATNIKA KNJIŽNICA

RESEARCH ON SUSTAINABLE HABITS OF LIBRARY STAFF

Dolores Mumelaš

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu

dmumelas@nsk.hr

Blaženka Klemar Bubić

Knjižnica Filozofskog fakulteta, Sveučilište u Zagrebu

bklemar@ffzg.hr

UDK / UDK: [023.4/.5: 502.131.1](497.5)

Izvorni znanstveni rad / Original scientific paper

<https://doi.org/10.30754/vbh.67.1.1180>

Primljeno / Received: 24. 1. 2024.

Prihvaćeno / Accepted: 24. 2. 2024.

Sažetak

Cilj: Cilj istraživanja bio je dobiti uvid u dinamiku radnog okoliša djelatnika knjižnica s aspekta održivog razvoja te naglasiti potrebu za unaprjeđenjem njihovog radnog iskustva i osobnog blagostanja.

Metodologija: Pregledni dio svjetskih i hrvatskih istraživanja izrađen je metodom sadržajne analize dostupne literature. Za središnji dio rada korištena je metoda ankete koja je provedena pomoću mrežnog anketnog upitnika. Uzorak istraživanja obuhvaća sve vrste hrvatskih knjižnica.

Rezultati: Rezultati istraživanja pružaju uvide u održive navike zaposlenika hrvatskih knjižnica. U istraživanju je sudjelovalo 400 ispitanika, a analiza otkriva da postoji svijest o održivosti među zaposlenicima knjižnica. Unatoč tome primjećuje se neujednačenost u implementaciji održivih praksi. Većina knjižnica pokazuje svijest o potrebi za očuvanjem okoliša, pri čemu su pojedini elementi zelene inicijative, poput razvrstavanja otpada, integrirani u njihovo poslovanje. Iako postoji interes za razvojem održivih knjižničnih usluga i uvrštavanjem ekoloških događanja u programe, istraživanje ukazuje na

potrebu za dodatnom edukacijom knjižničara o konceptu zelene knjižnice. Također, utvrđene su prepreke koje u prvom redu uključuju nedostatak resursa i infrastrukture, što ukazuje na potrebu za podrškom i poboljšanjima kako bi se unaprijedila održivost u radnom okruženju knjižnica.

Originalnost/vrijednost. Istraživanje o održivim navikama djelatnika knjižnica postavljeno je na nacionalnoj razini, a njegovi su rezultati upotrebljivi u razvoju i poticanju održivih navika djelatnika u svim hrvatskim knjižnicama. Predloženi model ispitivanja također može biti koristan knjižnicama za istraživanja o održivim navikama djelatnika na uzorku pojedine knjižnice.

Ključne riječi: djelatnici knjižnica; održive navike; održivi razvoj

Abstract

Objective. The research objective was to gain insight into the dynamics of the work environment of library staff from the perspective of sustainable development, emphasizing the need to improve their work experience and personal well-being.

Methodology. The literature review section provides content analysis of the available world and Croatian literature. For the central part of the study, authors used survey method and conducted the research through an online questionnaire. The research sample includes all types of Croatian libraries.

Results. Research results provide relevant insights into the sustainable habits of library staff in Croatia. The study involved 400 participants and the analysis revealed an awareness of sustainability among library staff but with inconsistency in the implementation of sustainable practices. Most libraries show awareness for environmental preservation by integrating some elements of green initiatives such as waste sorting into their operations. Even though there is interest in developing sustainable library services and incorporating ecological events into library programs, the research indicates the need of additional education of library staff on the concept of a green library. In addition, the identified barriers primarily include a lack of resources and infrastructure, emphasizing the need of support and improvements to enhance sustainability in library work environments.

Originality/Value. This study provides a thorough research on the sustainable habits of library staff at the national level and the results are applicable in the development and promotion of sustainable habits among library staff in Croatia. Additionally, the proposed research model can be useful for libraries conducting research on sustainable habits of specific library staff.

Keywords: library staff; sustainable habits; sustainable development

1. Održivi razvoj i knjižnice

Godine 2015. Ujedinjeni narodi (UN) usvojili su ciljeve održivog razvoja *Agendum 2030*, skupinom od 17 ciljeva koje je potrebno ostvariti do kraja 2030. godine kako bi se očuvao održivi razvoj na našem planetu (United Nations, 2015). Očekivanja su da će UN-ova *Agenda 2030* pomoći svim članicama UN-a usmjeriti pažnju na iskorjenjivanje siromaštva, klimatske promjene i razvoj čovječanstva (Bradley, 2016). Kako navode Cyr i Coonaway (2020), knjižnice doprinose provođenju ciljeva održivog razvoja u svojim zajednicama raznim inicijativama, programima i aktivnostima, ujedno povezujući ljude s informacijama vezanim za održivi razvoj i zaštitu okoliša. Missingham (2021) dodaje da su knjižnice ključan element u ekonomskoj, društvenoj i obrazovnoj strukturi unutar država te da pružaju usluge koje poboljšavaju dobrobit zajednice i ekonomske rezultate. Proširivanje razumijevanja vrijednosti knjižnica istraživanjem ciljeva održivog razvoja postalo je značajna aktivnost u knjižničarskoj zajednici. Knjižnice potiču inovacije, kreativnost i pristup znanju svijeta za sadašnje i buduće generacije (IFLA, 2019). Poznato je da knjižnice imaju širok raspon proizvoda i usluga koje mogu ponuditi kako bi podržale razne aspekte društvenih djelatnosti i usmjerile društvo na promišljanje o održivom razvoju. Čadovska i Tkalčić (2017) ističu da su knjižnice idealne ustanove za poticanje ekoloških ideja i promicanje svijesti o održivom razvoju jer istovremeno omogućuju dostupnost informacija, ljudskih resursa, tehnologije i fizičkog prostora. Knjižnice igraju ključnu ulogu u pridonošenju stjecanja znanja, vještina i kompetencija potrebnih za kritičko razmišljanje i djelovanje, što može rezultirati ekonomskim napretkom i izgrađivanjem inkluzivnog društva (Kraljević i Afrić Rakitovac, 2021). Također je uloga knjižnica da svojim aktivnostima podižu svijest o održivom načinu života te edukaciju o načinima očuvanja planeta (Zrnić et al., 2021).

Knjižnice koje provode ciljeve održivog razvoja često se nazivaju i zelenim knjižnicama. Zelena je knjižnica višeslojni koncept s nekoliko komponenti, poput zelenih zgrada, zelenih operacija i praksi, zelenih programa i usluga, zelenih informacijskih sustava te zelenih zbirki (Kurbanoğlu and Boustany, 2014). Hauke (2017) naglašava da se zelene knjižnice usredotočuju na usluge, aktivnosti, događaje, literaturu i projekte vezane za bilo koju vrstu održivosti koja slijedi UN-ovu *Agendu 2030*, pokazujući time svoju društvenu ulogu i odgovornost kao lidera u obrazovanju o održivosti. Važnost zelenih knjižnica leži u njihovoj ključnoj ulozi u podizanju svijesti društva o neophodnosti održivog razvoja kroz pružanje obrazovnih resursa i inovativnih programa.

Za implementaciju ciljeva održivoga razvoja u poslovanje knjižnica te za uspješnu promidžbu ekološke svijesti iznimno su važne osobne navike zaposlenika, stupanj razvijenosti osobne ekološke svijesti i kompetencije koje počivaju na usvojenim znanjima i vještinama te senzibilitetu za ekološke probleme. Ovo je istraživanje motivirano nedostatkom istraživanja na temu održivih navika zapo-

slenika knjižnica. Razumijevanje održivih navika zaposlenika knjižnica ključno je za ostvarivanje ciljeva održivog razvoja unutar knjižnične zajednice. Ovaj vid istraživanja pruža dublji uvid u čimbenike koji utječu na usvajanje održivih praksi među knjižničarima te utvrđuje potencijalne prepreke i izazove koji mogu ograničiti njihovu implementaciju. Istraživanjem održivih navika zaposlenika mogu se prepoznati najučinkovitije strategije i pristupi za poticanje ekološke svijesti i prakse unutar knjižnične zajednice. Ovo istraživanje pridonosi razvoju teorijskog i praktičnog razumijevanja teme te može poslužiti kao temelj za daljnja istraživanja i akcije usmjerene na promicanje održivosti u knjižničnom sektoru.

2. Istraživanja vezana za knjižnice i održivi razvoj

U svijetu je dosad provedeno podosta istraživanja o ulozi knjižnica i percepciji knjižničara o održivom razvoju u knjižnicama. Istraživanja su najčešće provedena na nacionalnoj razini, a istraženi su uloga knjižnica u provođenju ciljeva UN *Agende 2030* za održivi razvoj, ekološke akcije u knjižnicama, pokret zelenih knjižnica i sl.

Tako su primjerice autori Khalid, Farid Malik i Mahmood (2021) proveli istraživanje sustavnog pregleda literature o izazovima implementacije ciljeva održivog razvoja u knjižnice. Istražili su literaturu objavljenu između 2000. i 2020. godine i, koristeći se PRISMA-modelom, analizirali radove iz baza podataka LISA, LISTA, Scopus, Web of Science i Google znalac. Rezultati su pokazali mnoge izazove u implementaciji ciljeva održivih razvoja u knjižnicama kao što su nedostatak održivih strategija, nedostatak obrazovanja o održivom razvoju, usluga, dizajn zgrada knjižnica te masovna potrošnja električne energije. Izazovi prilagodbe otežani su zadržavanjem starih tradicija i otporom promjenama, što ograničava mogućnosti planiranja dugoročnih ciljeva održivog razvoja. Istraživanje je ponudilo i integrativno izvješće koje može pomoći knjižnicama u primjeni inicijative održivog razvoja u skladu s kontekstualnim potrebama institucija.

Slično su istraživanje objavili i autori Mathiasson i Jochumsen (2022), koji su pregledom literature nastojali pružiti uvid u odabrane bibliografske jedinice koje se bave pitanjima održivosti i održivim razvojem knjižnica svih vrsta. Služeći se hermeneutičkom metodom pregleda literature analizirali su 102 rada koje su kategorizirali na ekološke, ekonomske, društvene, kulturne i holističke, ovisno o njihovoj primjeni i shvaćanju osnovnih koncepata održivosti i održivog razvoja. Jedan od glavnih zaključaka istraživanja jest da se knjižnice pokazuju kao ustanove koje pružaju resurse kojima podržavaju održivi razvoj, motivirane su za provođenje ciljeva održivog razvoja, svojim su programima i uslugama dobri primjeri za zajednicu u kojoj se nalaze a mogu djelovati i kao aktivni pokretači promjena u društvu.

Ispitivanja knjižničara o poznavanju ciljeva održivog razvoja provedena su u nekim zemljama. Tako je, naprimjer, Onwubiko 2021. godine proveo anketno istraživanje knjižnica u Nigeriji, a rezultati su pokazali da je razina svijesti i poznavanja ciljeva održivog razvoja među knjižničarima bila niska. Kao glavni izazovi navedeni su nedostatak sredstava, nedostatak knjižničnih resursa i nezainteresiranost pojedinih knjižničara i knjižnica. Posljedica istraživanja bila je objava preporuka za provođenje ciljeva održivog razvoja u knjižnicama (Onwubiko, 2021). Iste je godine Noh (2021) provela istraživanje u Južnoj Koreji kako bi istražila razinu svijesti knjižničara o ciljevima održivog razvoja, ali i IFLA-inoj strategiji podrške za te ciljeve. Istraživanjem se došlo do saznanja da knjižničari imaju nisku razinu znanja o ciljevima održivog razvoja, no složni su u mišljenju da knjižnice trebaju biti potpora u njihovu provođenju, nakon što za to budu pravilno educirani. Dosadašnja svjetska istraživanja o ulozi knjižnica i percepciji knjižničara o održivom razvoju ukazuju na izazove u implementaciji ciljeva održivog razvoja, naglašavajući potrebu za prilagodbom tradicija, podršku knjižnica kao resursa za održivi razvoj te nedostatak svijesti i znanja među knjižničarima u vezi s tim ciljevima.

Na razini Republike Hrvatske također je provedeno nekoliko istraživanja vezanih za knjižnice i održivi razvoj. Dragaš je 2017. objavila pregledni rad „Zelene knjižnice za zelenu pismenost: hrvatsko iskustvo“ na temelju istraživanja primjera prakse u knjižnicama objavljenim u obliku članaka ili vijesti na mrežnim stranicama knjižnica. Istraživanje je pokazalo da hrvatske knjižnice nastoje ugraditi teme održivog razvoja u svoje poslovanje najčešće u vidu provođenja programa vezanih za zaštitu okoliša te provođenje edukacija. Hrvatske knjižnice svoje programe oblikuju ovisno o svojim potrebama i, sukladno tome, potrebama svojih ciljanih korisnika. Broj knjižnica koje provode programe održivog razvoja stalno raste, a sve su više usmjerene i na poboljšavanje energetske učinkovitosti svojih zgrada (Dragaš, 2017).

Godine 2019. provedeno je istraživanje s ciljem utvrđivanja stanja u hrvatskim narodnim knjižnicama i njihovog razvoja u smjeru zelenih knjižnica uz ispitivanje knjižničnih zgrada, njihova zelenog poslovanja i knjižničnih usluga. Istraživanje su proveli Vrana i Zečević, a u njemu su sudjelovale 82 narodne knjižnice. Korištena je metoda ankete, a analizirani rezultati pokazali su da većina knjižnica ne provodi mjere energetske učinkovitosti u smislu štednje energije, no s druge strane koriste neka od načela zelenog poslovanja poput odvajanja i štednje papira. Hrvatske narodne knjižnice zainteresirane su za provođenje zelenih knjižničnih usluga i za te potrebe organiziraju događanja vezana za očuvanje okoliša i održivi razvoj. Pokazalo se da postoji potreba za edukacijom knjižničara o konceptu zelene knjižnice. Kao glavne prepreke navode se nedostatak osoblja, neodgovarajući prostor te manjak financijskih sredstava (Vrana i Zečević, 2020).

Godine 2020. Klemar Bubić i Sočo provele su anketno istraživanje zaposlenika Knjižnice Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu o njihovom sudjelovanju u promicanju zdravog načina života. Anketni upitnik sastojao se od 11 pitanja koja su se odnosila na načine dolaska na posao, tjelesnu aktivnost, uzgoj bilja, odvajanje otpada, navike hranjenja, edukacije usmjerene na održivi razvoj, članstvo u zelenim udrugama, obavljanje sistematskih pregleda i rješavanje stresa. Zaključeno je da zaposlenici Knjižnice aktivno sudjeluju u promicanju zdravog načina života aktivnostima poput organiziranja i sudjelovanja na stručnim skupovima, tematskim izložbama prikazivanjem filmova u Knjižnici te vlastitim primjerom. (Klemar Bubić i Sočo, 2020). Autorice su spomenuto istraživanje predstavile i u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu u svibnju 2023. godine u sklopu projekta „Knjižnice i održivi razvoj – program jačanja kapaciteta“. Prepoznat je potencijal takve vrste istraživanja, stoga je došlo do suradnje između spomenutih knjižnica kojoj se priključila i Komisija za zelene knjižnice Hrvatskog knjižničarskog društva. Rezultat suradnje bila je izrada i provođenje istraživanja o zdravim navikama djelatnika svih vrsta knjižnica na razini Republike Hrvatske.

3. Istraživanje održivih navika djelatnika knjižnica u Republici Hrvatskoj

3.1 Svrha i cilj istraživanja

Svrha istraživanja jest procijeniti postojeće navike zaposlenika knjižnica u vezi s održivim razvojem kako bi se pridonijelo donošenju informiranih odluka o mogućim poboljšanjima ili promjenama u radnim navikama zaposlenika s ciljem postizanja održivijeg rada u knjižnicama.

Cilj je istraživanja utvrditi područja u kojima se mogu unaprijediti zelene prakse i donijeti nove inicijative za održivost u knjižničnom okruženju. Istraživanjem se nastojalo utvrditi gdje postoje prilike za poboljšanja u vezi s ekološkim praksama u radu knjižnica.

Polazna pretpostavka ovog istraživanja jest da djelatnici knjižnica posjeduju održive navike koje primjenjuju na radnome mjestu.

Polaznu pretpostavku nastojalo se dokazati kroz sljedeća istraživačka pitanja:

1. Koji su načini kretanja djelatnika knjižnica prema radnome mjestu i unutar radnog mjesta?
2. Koja je učestalost primjene pojedinih navika vezanih za održivi razvoj na radnome mjestu?
3. Koji su načini na koje se djelatnici knjižnica nose sa stresom na poslu?
4. Kakvo je mišljenje djelatnika knjižnica o tjelesnoj aktivnosti tijekom dnevne stanke?

5. Sudjeluju li djelatnici knjižnica u aktivnostima knjižnica vezanim za održivi razvoj?
6. Kakva je percepcija djelatnika knjižnica o zastupljenosti tematike održivog razvoja u knjižničarskoj zajednici?

Sva istraživačka pitanja istražena su u odnosu na djelatnike svih knjižnica, ali i zasebno analizom prema vrsti knjižnica.

3.2. Metode, instrument i uzorak

Metoda korištena za istraživanje jest anonimni anketni upitnik sastavljen u mrežnom obliku uz korištenje alata Google obrasci. Istraživanjem se nastojalo obuhvatiti djelatnike svih vrsta knjižnica a poziv za sudjelovanje poslan je putem *mailing* liste Matične razvojne službe za narodne i školske knjižnice, Stručnog vijeća sveučilišnih matičnih razvojnih službi, Komisije za zelene knjižnice Hrvatskog knjižničarskog društva te slanjem osobnih poruka elektronskom poštom. Također, poveznica na upitnik podijeljena je i na Facebook stranici Knjižničari i na mrežnoj stranici Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

Istraživanje je provedeno od 4. do 15. rujna 2023. godine, a u njemu je sudjelovalo 400 djelatnika knjižnica. Prema podacima iz 2022. godine, u knjižnicama Republike Hrvatske zaposleno je 4039 osoba (Državni zavod za statistiku, 2023). To znači da je anketu ispunilo 9,9 % svih djelatnika u hrvatskim knjižnicama. Anketa je bila namijenjena svom stručnom i ostalom osoblju zaposlenom u knjižnicama. Anketa se sastojala od 13 pitanja. S obzirom na ciljane istraživačka pitanja, uvodni dio sastojao se od jednog razlikovnog pitanja zatvorenog tipa koje se odnosilo na vrstu knjižnice u kojoj je djelatnik zaposlen. Ostala pitanja bila su pitanja zatvorenog tipa u vidu jednostrukog izbora (4), višestrukog izbora (2) i Likertove ljestvice (3) te pitanja otvorenog tipa u vidu kratkih odgovora (3).

3.3. Rezultati istraživanja i rasprava

Anketni je upitnik ispunilo 400 djelatnika knjižnica. Prvo pitanje odnosilo se na vrstu knjižnica u kojoj su djelatnici zaposleni, a prema dobivenim podacima, 96 ih je iz školskih knjižnica (24 %), 77 iz narodnih knjižnica (19 %), 61 iz visokoškolskih knjižnica (15 %), 12 iz specijalnih knjižnica (3 %), 27 iz sveučilišnih knjižnica (7 %), 3 iz znanstvenih knjižnica (0,7 %) i 124 iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (31 %).

Prvo istraživačko pitanje o načinima kretanja djelatnika knjižnica prema radnome mjestu i unutar radnog mjesta istraženo je u drugom i trećem pitanju upitnika. Drugo pitanje u upitniku odnosilo se na prijevozno sredstvo koje djelatnici

koriste za dolazak na posao a bilo je moguće označiti više odgovora. Rezultati su razvrstani prema prijevoznom sredstvu:

- automobil – 224 ispitanika (56 %)
- automobil (dijelim prijevoz) – 47 ispitanika (12 %)
- javni prijevoz – 131 ispitanik (33 %)
- bicikl – 84 ispitanika (21 %)
- električni bicikl – 2 ispitanika (0,5 %)
- romobil – 3 ispitanika (0,8 %)
- električni romobil – 5 ispitanika (1,3 %)
- pješice – 167 ispitanika (42 %)

U tablici 1. prikazani su odgovori s obzirom na vrstu knjižnice.

Tablica 1. Prijevozno sredstvo korišteno za dolazak na radno mjesto prema vrsti knjižnice

	Školske knjižnice	Narodne knjižnice	Visokoškolske knjižnice	Specijalne knjižnice	Sveučilišna knjižnice	Znanstvene knjižnice	NSK
automobil	72	42	34	4	10	3	58
automobil (dijeli prijevoz)	9	7	5	2	5	0	19
javni prijevoz	14	11	17	8	8	3	70
bicikl	15	20	15	2	3	1	28
električni bicikl	0	0	0	0	1	0	1
romobil	0	1	0	0	1	0	1
električni romobil	0	0	1	0	2	0	2
pješice	37	37	29	3	14	2	45

Djelatnici knjižnica na svoje radno mjesto najčešće dolaze uz pomoć automobila (56 % ispitanika) i pješice (42 %). Vidljiva je manja zastupljenost korištenja romobila (0,8 % ispitanika), električnog romobila (1,3 %) i električnog bicikla (0,5 %). Gledajući vrste knjižnice, djelatnici školskih (75 %) i visokoškolskih (55 %) knjižnica ističu se u velikom broju korištenja automobila kao prijevoznog

sredstva, dok primjerice djelatnici NSK-a (56 %) najčešće koriste javni prijevoz. Broj djelatnika koji koriste automobil ukazuje na prisutnost visokog broja vlasnika automobila, ali i na ograničene opcije za putovanje. Visok broj djelatnika koji pješake na posao može sugerirati na blizinu knjižnica stambenim područjima, ali i na zdrav način života djelatnika knjižnica. Sveukupno, rezultati pokazuju raznolikost načina dolaska na posao među zaposlenicima.

U trećem pitanju iz upitnika istraživao se način kretanja radnim prostorom, odnosno korištenje stepenica i/ili dizala. U nastavku slijede odgovori:

stepenice (iako postoji dizalo) – 112 ispitanika (28 %)

stepenice (jer ne postoji dizalo) – 91 ispitanik (23 %)

dizalo (iako postoje stepenice) – 33 ispitanika (8 %)

kako kada – 115 ispitanika (29 %)

ne odnosi se na knjižnicu u kojoj radim – 49 ispitanika (12 %)

Što se tiče pojedinačnih odgovora prema vrsti knjižnica, prikazani su u tablici 2.

Tablica 2. Kretanje u radnom prostoru prema vrsti knjižnice

	Školske knjižnice	Narodne knjižnice	Visokoškolske knjižnice	Specijalne knjižnice	Sveučilišna knjižnice	Znanstvene knjižnice	NSK
stepenice (iako postoji dizalo)	32	28	17	3	7	3	25
stepenice (jer ne postoji dizalo)	41	19	12	6	11	0	0
dizalo (iako postoje stepenice)	0	2	7	0	2	3	22
kako kada	4	9	16	2	6	1	77
ne odnosi se na knjižnicu u kojoj radim	19	19	9	1	1	0	0

U različitim vrstama knjižnica zaposlenici se mogu kretati različitim načinima, ovisno o objektu i rasporedu knjižnice. Ponuđen je i odgovor „ne odnosi se na knjižnicu u kojoj radim“ jer se neke knjižnice nalaze u zgradama na razini tla, što

znači da nemaju ni stepenice ni dizala. U mnogim odgovorima primjećujemo korištenje stepenica iako postoji dizalo (28 %), ali i zato što dizalo ne postoji (23 %). Najviše ispitanika, 29 %, ipak kombiniraju dizala i stepenice, najvjerojatnije ovisno o katovima na koji se penju ili spuštaju. To je posebno vidljivo u odgovorima djelatnika NSK-a, od kojih 62 % u jednakoj mjeri koristi i dizalo i stepenice. Ti rezultati ne ukazuju samo na navike djelatnika već i na različite uvjete u zgradama knjižnica. Korištenje stepenica zbog nepostojanja dizala u zgradi knjižnice (što je posebno istaknuto kod školskih knjižnica, 43 % ispitanika) može ukazati na potrebe za adaptacijom u zgradi knjižnice. Važno je naglasiti da postoje i korisnici, kao i djelatnici knjižnica, koji ne mogu koristiti stepenice.

Drugo istraživačko pitanje odnosilo se na učestalost primjene pojedinih navika vezanih za održivi razvoj na radnome mjestu, a obuhvaćeno je četvrtim, petim, šestim i sedmim pitanjem u upitniku. Od ispitanika se tražilo da označe koliko često na radnom mjestu primjenjuju zdrave navike: ispijanje dovoljno tekućine, zdravu ishranu, ispravno sjedenje, udaljavanje od ekrana računala, korištenje aktivnih stanki. Ljestvica odgovora ponudila je učestalost u sljedećem rasponu: uvijek, često, povremeno, rijetko i nikada. Prikaz odgovora ispitanika svih knjižnica vidljiv je u tablici 3.

Tablica 3. Učestalost primjene zdravih navika na radnome mjestu

	Uvijek	Često	Povremeno	Rijetko	Nikada
pijem dovoljno tekućine	145 (36 %)	136 (34 %)	84 (21 %)	31 (8 %)	4 (1 %)
hranim se zdravo	41 (10 %)	158 (40 %)	161 (40 %)	33 (8 %)	7 (2 %)
pazim kako sjedim	23 (6 %)	103 (26 %)	160 (40 %)	98 (24 %)	16 (4 %)
udaljavam se od ekrana svakih sat vremena	26 (7 %)	71 (18 %)	131 (32 %)	117 (29 %)	55 (14 %)
imam aktivne pauze/šecem po svježem zraku	27 (7 %)	49 (12 %)	132 (33 %)	129 (32 %)	63 (16 %)

Isto je pitanje stavljeno u kontekst vrsta knjižnica, radi preglednosti uvršteno je u zajedničku tablicu (tablica 4.), uz izražen broj ispitanika, a bez broja postotka.

Tablica 4. Učestalost primjene zdravih navika prema vrsti knjižnice

Učestalost		Uvijek	Često	Povremeno	Rijetko	Nikada
Zdrave navike	Vrsta knjižnice					
pijem dovoljno tekućine	školska	32	30	25	8	1
	narodna	27	25	18	7	0
	visokoškolska	22	22	11	5	1
	specijalna	8	3	1	0	0
	sveučilišna	10	15	2	0	0
	znanstvena	2	1	0	0	0
	NSK	44	40	27	11	2
hraním se zdravo	školska	9	34	45	7	1
	narodna	6	45	32	4	0
	visokoškolska	4	26	28	3	0
	specijalna	5	6	1	0	0
	sveučilišna	4	10	8	4	1
	znanstvena	0	1	1	1	0
	NSK	13	46	46	14	5
pazim kako sjedim	školska	4	29	38	21	4
	narodna	4	22	25	21	5
	visokoškolska	3	10	26	20	2
	specijalna	0	2	8	2	0
	sveučilišna	0	1	5	4	2
	znanstvena	0	0	2	1	0
	NSK	10	34	49	27	4
udaljavam se od ekrana svakih sat vremena	školska	4	23	37	22	10
	narodna	7	14	23	22	11
	visokoškolska	2	6	18	20	15
	specijalna	0	1	5	4	2
	sveučilišna	3	5	12	6	1
	znanstvena	0	0	1	1	1
	NSK	10	22	35	42	15
imam aktivne pauze/ šećem po svježem zraku	školska	3	6	23	39	25
	narodna	5	5	30	24	13
	visokoškolska	3	11	20	18	9
	specijalna	2	3	2	3	2
	sveučilišna	2	1	18	2	4
	znanstvena	0	0	0	3	0
	NSK	12	23	39	40	10

U ispitivanju zdravih navika djelatnika knjižnica rezultati pokazuju da većina ispitanika pije dovoljno tekućine uvijek (36 %) i često (34 %), a vrlo mali broj (1 %) izjavljuje da nikada ne piju dovoljno tekućine. Djelatnici gotovo svih vrsta knjižnica istaknuli su da uvijek piju dovoljno tekućine, osim sveučilišnih, gdje je veći postotak (55 %) potvrdio da tekućinu pije često. Veći broj ispitanika izjavljuje da često (40 %) ili povremeno (40 %) prakticiraju zdravu prehranu, dok manji postotak ispitanika rijetko to upražnjava (8 %). Prema prikupljenim podacima, djelatnici narodnih knjižnica ističu se kao djelatnici koji se često (52 %) zdravo hrane. Zanimljivo je istaknuti da nitko od ispitanika sveučilišnih knjižnica nije odabrao opcije da se rijetko ili nikada ne hrane zdravo. Većina ispitanika (40 %) izjavljuje da povremeno pazi na svoj položaj dok sjedi, dok manji postotak (6 %) uvijek pazi na to. Čak 20 % ispitanika visokoškolskih knjižnica rijetko pazi kako sjedi, a slični odgovori mogu se vidjeti i u ukupnom uzorku, s obzirom na to da je veliki broj ispitanika (24 %) istaknuo da rijetko pazi na svoj položaj prilikom sjedenja. Može se razmotriti potreba za podizanjem svijesti o važnosti pravilnog sjedenja radi očuvanja zdravlja leđa i smanjenja potencijalnih problema s držanjem. Ispitanici se razlikuju u učestalosti udaljavanja od ekrana, ali većina (32 %) to radi povremeno. Zabrinjavajuće je da je i velik broj ispitanika (29 %) izjavio da se rijetko udaljava od ekrana. Prema vrsti knjižnice u kojoj su ispitanici zaposleni može se vidjeti da se zaposlenici školskih knjižnica češće udaljavaju od ekrana (30 %) u odnosu na druge knjižnice, dok primjerice zaposlenici NSK-a čine to rijetko (35 %). Ta praksa može predstavljati rizik za zdravlje očiju i općenito blagostanje, s obzirom na potencijalne negativne učinke dugotrajnog izlaganja ekranu. Po pitanju zdravih navika na radnome mjestu može se vidjeti da najveći broj djelatnika aktivnim stankama i šetnji pridaje najmanju pozornost. Naime, 33 % ispitanika izjavilo je da povremeno ima aktivne stanke, a čak 32 % da to čini rijetko, a ne postoje veća odstupanja prema vrsti knjižnica.

Podaci sugeriraju da postoji prostor za poboljšanje svijesti o važnosti redovitog uzimanja stanki i tjelesne aktivnosti tijekom radnog dana. Rezultati ukazuju na važnost promicanja svijesti o zdravim navikama među djelatnicima knjižnica i implementaciju strategija koje potiču njihovu primjenu kako bi se unaprijedilo opće blagostanje zaposlenika u knjižničnom okruženju.

Peto je pitanje iz upitnika ispitivalo učestalost primjene navika učinkovitog korištenja energenata, od čega su navedeni: gašenje elektroničkih uređaja kada se ne koriste, gašenje svjetla kad se ne koristi prostorija, obostrani ispis dokumenata i oprez na potrošnju vode prilikom pranja ruku. Kao i u prethodnom pitanju, ispitanici su morali procijeniti učestalost primjene spomenutih navika, što je prikazano u tablici 5.

Tablica 5. Učestalost primjene navika učinkovitog korištenja energenata

	Uvijek	Često	Povremeno	Rijetko	Nikada
gasim računalo, pisac i sl. uređaje kad se ne koriste	198 (49 %)	84 (21 %)	70 (17 %)	29 (8 %)	19 (5 %)
gasim svjetlo kada nitko ne koristi prostoriju	278 (69 %)	79 (20 %)	24 (6 %)	12 (3 %)	7 (2 %)
obostrano ispisujem dokumente	148 (37 %)	144 (36 %)	69 (17 %)	21 (5 %)	18 (4 %)
pazim na potrošnju vode prilikom pranja ruku	213 (53 %)	123 (31 %)	38 (10 %)	16 (4 %)	10 (2 %)

Odgovori na iste tvrdnje razvrstani su i prema vrstama knjižnica u tablici 6.

Tablica 6. Učestalost primjene navika učinkovitog korištenja energenata

Učestalost		Uvijek	Često	Povremeno	Rijetko	Nikada
Zdrave navike	Vrsta knjižnice					
gasim računalo, pisac i sl. uređaje kad se ne koriste	školska	45	15	21	12	3
	narodna	39	12	14	6	6
	visokoškolska	30	16	7	3	5
	specijalna	5	3	2	1	1
	sveučilišna	15	5	5	1	1
	znanstvena	1	2	0	0	0
	NSK	63	31	21	6	3
gasim svjetlo kada nitko ne koristi prostoriju	školska	69	19	5	3	0
	narodna	53	14	5	3	2
	visokoškolska	42	14	3	1	1
	specijalna	11	1	0	0	0
	sveučilišna	23	3	1	0	0
	znanstvena	1	2	0	0	0
	NSK	79	26	10	5	4

Učestalost		Uvijek	Često	Povremeno	Rijetko	Nikada
Zdrave navike	Vrsta knjižnice					
obostrano ispisujem dokumente	školska	25	38	23	7	3
	narodna	26	23	19	4	5
	visokoškolska	16	26	10	5	4
	specijalna	5	3	3	1	0
	sveučilišna	10	11	4	2	0
	znanstvena	1	2	0	0	0
	NSK	65	41	10	2	6
pazim na potrošnju vode prilikom pranja ruku	školska	43	38	9	5	1
	narodna	39	23	10	3	2
	visokoškolska	33	16	6	2	4
	specijalna	5	5	0	1	1
	sveučilišna	2	1	0	0	0
	znanstvena	15	10	1	1	0
	NSK	76	30	12	4	2

Rezultati o navikama učinkovitog korištenja energenata među ispitanicima pružaju uvid u razinu svijesti i prakse u vezi s očuvanjem energije na radnom mjestu. Velik broj ispitanika (49 %) izjavljuje da uvijek gasi računalo, pišač i druge uređaje kada se ne koriste, što je iznimno pozitivno za uštedu energije. Ističu se sveučilišne knjižnice u kojima 55 % ispitanika uvijek to čini. Također, veći broj ispitanika prakticira tu naviku često (21 %) ili povremeno (70 %), što dodatno podržava učinkovitu upotrebu energije. Većina ispitanika (69 %) izjavljuje da uvijek gasi svjetlo u prostorijama kada ih nitko ne koristi, što je odlična praksa za uštedu energije. Može se istaknuti da 11 od 12 ispitanika specijalnih knjižnica uvijek to čini. Također, znatan broj ispitanika to čini često (20 %). To ukazuje na visoku svijest o potrebi uštede energije osvjetljenja. Veći broj ispitanika izjavljuje da uvijek (37 %) i vrlo često (36 %) prakticiraju obostrani ispis dokumenata, što je korisna navika za smanjenje potrošnje papira i resursa. Čak 54 % djelatnika NSK-a uvijek obostrano ispisuje dokument, a 34 % djelatnika visokoškolskih knjižnica to čini često. Isto tako velik broj djelatnika knjižnica tvrdi da uvijek (53 %) i često (31 %) pazi na potrošnju vode prilikom pranja ruku, što je važna navika za očuvanje vodnih resursa. Ističe se da 63 % djelatnika NSK-a uvijek paze na potrošnju vode, kao i 45 % djelatnika školskih knjižnica. Kao dodatne navike učinkovitog korištenja energenata ispitanici su naveli: brisanje prašine, smanjenje razine rasvjete, kori-

štenje starog papira za pisanje bilješki, reguliranje klima-uređaja i termostata, provjetranje prostora, nepotrošena voda koristi se za zalijevanje uredskih biljaka te nošenje vlastitog ručnika za brisanje ruku. Općenito, rezultati ukazuju na visoku svijest i praksu u vezi s učinkovitim korištenjem energenata među ispitanicima, s naglaskom na gašenje računala i svjetla kad nisu u upotrebi. Te navike mogu doprinijeti smanjenju troškova energije i očuvanju resursa, što je važno za održivost na radnom mjestu.

Učestalost razvrstavanja otpada u kante za razvrstavanje na radnome mjestu bila je u fokusu sedmog pitanja upitnika, a odgovori su prikazani u tablici 7.

Tablica 7. Učestalost razvrstavanja otpada u kante za razvrstavanje na radnome mjestu

	Uvijek	Često	Povremeno	Rijetko	Nikada
Svi ispitanici	216 (54 %)	101 (25 %)	44 (11 %)	19 (5 %)	20 (5 %)

Odgovori za pojedinu vrstu knjižnica nalaze se u tablici 8.

Tablica 8. Učestalost razvrstavanja otpada u kante za razvrstavanje na radnome mjestu prema vrsti knjižnice

Učestalost		Uvijek	Često	Povremeno	Rijetko	Nikada
Vrsta knjižnice						
	školska	61	20	7	5	3
	narodna	44	16	11	2	4
	visokoškolska	31	14	2	8	6
	specijalna	7	3	2	0	0
	sveučilišna	17	5	3	0	2
	znanstvena	2	1	0	0	0
	NSK	54	42	19	4	5

Što se tiče razvrstavanja otpada u kante za razvrstavanje na radnome mjestu, može se primijetiti da najveći broj ispitanika (54 %) uvijek razvrstava otpad, a velik broj (25 %) čini to često. Ipak 5 % ispitanika naglasilo je da nikada ne odvaja otpad. Tako primjerice čak 23 % ispitanih djelatnika visokoškolskih knjižnica rijetko ili nikada ne odvaja otpad, iako vrijedi napomenuti da njih 51 % uvijek odvaja otpad. U svim vrstama knjižnice moguće je uočiti da djelatnici odvajaju

otpad uvijek ili često, zanimljivo je istaknuti da primjerice 15 % djelatnika NSK-a i 14 % djelatnika narodnih knjižnica to čini povremeno.

U osmom je pitanju upitnika istraženo zašto neki djelatnici knjižnica ne odvajaju otpad: nedostatak svijesti o razvrstavanju, nedostatak kanti za razvrstavanje, nedostatak infrastrukture za razvrstavanje te prisutnost čistačica. Analiza pokazuje da većina ispitanika ima pozitivne navike razvrstavanja otpada na radnome mjestu, ali da postoji potreba za cjelovitim pristupom podizanju svijesti o recikliranju, poboljšanjem radnog okoliša kroz osiguravanje odgovarajuće infrastrukture i kanti za razvrstavanje.

Treće istraživačko pitanje povezano je s devetim pitanjem u upitniku, kojim su istraženi načini nošenja sa stresom na poslu a ispitanici su mogli označiti više odgovora. Podaci pokazuju sljedeće:

razgovaram s bliskim osobama iz kruga obitelji i prijatelja – 284 ispitanika (71 %)

razgovaram s kolegama na poslu – 248 ispitanika (62 %)

boravim u prirodi – 194 ispitanika (48 %)

vježbam – 146 ispitanika (36 %)

čitam literaturu o samopomoći – 58 ispitanika (14 %)

tražim stručnu pomoć – 27 (7 %)

ne osjećam stres na poslu – 52 (13 %)

Odgovori su razvrstani i prema vrsti knjižnice i prikazani u tablici 9.

Tablica 9. Načini nošenja sa stresom na poslu prema vrsti knjižnice

	Školske knjižnice	Narodne knjižnice	Visokoškolske knjižnice	Specijalne knjižnice	Sveučilišna knjižnice	Znanstvene knjižnice	NSK
razgovaram s bliskim osobama iz kruga obitelji i prijatelja	78	56	44	10	17	2	77
razgovaram s kolegama na poslu	76	41	35	6	14	3	73
boravim u prirodi	54	35	27	5	14	1	58
vježbam	36	29	20	5	8	1	48
čitam literaturu o samopomoći	21	16	7	4	0	0	11
tražim stručnu pomoć	4	4	4	2	2	0	11
ne osjećam stres na poslu	8	11	8	1	5	0	21

Blagostanje je također vrlo važno za pojedince, pa tako i za zaposlenike knjižnica koji se u svom poslu mogu susresti s mnogo stresa. Najveći broj ispitanika sa stresom se nosi razgovarajući s bliskim osobama iz kruga obitelji i prijatelja (71 %) i razgovarajući s kolegama na poslu (62 %), što je primijećeno u svim vrstama knjižnica. Velik broj ispitanika stres smanjuje i boravkom u prirodi (48 %) ili pak vježbom (36 %). Može se iščitati da 22 % zaposlenika školskih i 21 % zaposlenika narodnih knjižnica čita literaturu o samopomoći. Zanimljivo je istaknuti da je 13 % sudionika izjavilo da ne osjeća stres na poslu, od čega čak 18 % ispitanika sveučilišnih knjižničara i 17 % ispitanika NSK-a.

Četvrto istraživačko pitanje vezano je uz deseto pitanje upitnika koje je glasilo: „Ako bi u vašoj knjižnici bile osigurane tjelovježbe u vrijeme dnevne stanke, biste li sudjelovali?“. Više od polovice ispitanika, njih 218 (54 %) reklo je da bi iskoristilo mogućnost vježbanja u knjižnici tijekom dnevne stanke. Dio ispitanika, njih 76 (19 %), izjasnio se da ne bi iskoristili tu mogućnost, dok je 106 (26 %) ispitanika odgovorilo da ne zna. Za tako visok postotak ispitanika koji nisu sigurni pretpostavka je da su u nedoumici radi korištenja dnevne stanke za konzumiranje obroka. Što se tiče vježbanja u pojedinim vrstama knjižnica, odgovori su iskazani u tablici 10.

Tablica 10. Vježbanje tijekom dnevne stanke u knjižnici prema vrstama knjižnica

	Školske knjižnice	Narodne knjižnice	Visokoškolske knjižnice	Specijalne knjižnice	Sveučilišna knjižnice	Znanstvene knjižnice	NSK
da	47	56	40	5	13	3	54
ne	49	21	21	4	14	0	70
ne znam	32	13	9	3	7	0	42

Svi ispitanici znanstvenih knjižnica (3 ispitanika) naveli su da bi vježbali u knjižnici, kao i većina zaposlenika u narodnim (73 %) i visokoškolskim (65 %) knjižnicama. Zaposlenici NSK-a pokazali su najmanji interes za vježbanjem, čak 56 % djelatnika nema želju za vježbanjem. Općenito, rezultati ukazuju na značajan interes većeg dijela ispitanika za mogućnost vježbanja tijekom radnog dana, što sugerira svijest o važnosti tjelesne aktivnosti među djelatnicima knjižnica. Taj pozitivan stav prema vježbanju, posebno tijekom dnevne stanke, može doprinijeti poboljšanju općeg zdravlja i dobrobiti zaposlenika, stvarajući potencijalno poticajno radno okruženje.

Petim istraživačkim pitanjem istraženo je sudjeluju li djelatnici knjižnica u aktivnostima knjižnica vezanim za održivi razvoj i koji su mogući razlozi nesudjelovanja u takvim aktivnostima. To istraživačko pitanje bilo je povezano s jedanaestim i dvanaestim pitanjem upitnika.

Jedanaesto pitanje iz upitnika odnosilo se na to jesu li ispitanici dotad sudjelovali u projektima, programima i/ili aktivnostima koji se odnose na održivi razvoj u njihovoj knjižnici. Njih 218 (55 %) odgovorilo je potvrdno, dok ih je 182 (45 %) odgovorilo negativno. Isto je pitanje razvrstano prema vrstama knjižnica i prikazano u tablici 11.

Tablica 11. Dosadašnje sudjelovanje u projektima/programima/aktivnostima knjižnice vezanim za održivi razvoj prema vrsti knjižnica

	Školske knjižnice	Narodne knjižnice	Visokoškolske knjižnice	Specijalne knjižnice	Sveučilišna knjižnice	Znanstvene knjižnice	NSK
da	45	56	25	2	12	3	76
ne	51	21	36	10	15	0	48

Iako je više od polovice ispitanika izjavilo da je dosad u svojoj knjižnici sudjelovalo u projektima, programima i/ili aktivnostima vezanim za održivi razvoj (55 %), ipak postoji i značajan broj onih koji nisu (45 %). Gledajući vrste knjižnica zasebno, primjećuje se da djelatnici narodnih knjižnica većinom (73 %) sudjeluju u takvim programima. U specijalnim knjižnicama zamijećen je veći broj onih koji ne sudjeluju (10 ispitanika) od onih koji sudjeluju (2 ispitanika). Ti podaci sugeriraju da postoji značajan interes i sudjelovanje djelatnika knjižnica u projektima, programima i aktivnostima vezanim za održivi razvoj, što ukazuje na svijest i angažman dijela zajednice knjižnica u promicanju održivih praksi. S druge strane činjenica da gotovo polovica ispitanika nije sudjelovala u takvim inicijativama upućuje na potrebu za proaktivnim poticanjem i uključivanjem šireg kruga zaposlenika kako bi se postigla veća raznolikost i opsežnost održivih inicijativa u knjižničnom okruženju.

Ispitanici su u dvanaestom pitanju pitani za razloge zašto ne sudjeluju u takvim projektima/programima i aktivnostima. Slijede njihovi odgovori, razvrstani prema vrstama knjižnice:

školske knjižnice – nepostojanje takvih programa u knjižnici, djelatnik je na početku radnog odnosa, nedostatak informacija o postojanju projekata, opterećenost drugim radnim zadacima, aktivnosti nisu bile ponuđene djelatniku

narodne knjižnice – nije bilo prilike, nepostojanje takvih programa u knjižnici, djelatnik je na početku radnog odnosa, nedostatak interesa

visokoškolske knjižnice – nije bilo prilike, opterećenost drugim radnim zadacima, nedostatak interesa, aktivnosti nisu bile ponuđene djelatniku, nepostojanje takvih programa u knjižnici, nedostatak informacija o postojanju projekata

specijalne knjižnice – nepostojanje takvih programa u knjižnici, aktivnosti nisu bile ponuđene djelatniku

sveučilišne knjižnice – nije bilo prilike, nedostatak interesa, nedostatak informacija o postojanju projekata, nedostatak vremena

NSK – nepostojanje takvih programa u knjižnici, djelatnik je na početku radnog odnosa, nedostatak interesa, opterećenost drugim radnim zadacima, nedostatak vremena, nedovoljan broj takvih programa u knjižnici, aktivnosti nisu bile ponuđene djelatniku.

Razlozi nedostatka sudjelovanja djelatnika knjižnica u projektima, programima i aktivnostima vezanim za održivi razvoj raznoliki su i uključuju nepostojanje takvih programa u knjižnici, nedostatak prilika, opterećenost drugim radnim zadacima, nedostatak informacija o postojanju projekata, nedostatak interesa te nedostatak vremena. Ti odgovori naglašavaju potrebu za promicanjem svijesti, edukacijom i stvaranjem povoljnog okruženja kako bi se potaknulo šire sudjelovanje i angažman zaposlenika u inicijativama održivog razvoja unutar knjižničkog sektora.

Posljednje istraživačko pitanje bilo je usmjereno na percepciju djelatnika knjižnica o zastupljenosti tematike održivog razvoja u knjižničarskoj zajednici, a povezano je s trinaestim pitanjem upitnika. To je pitanje tražilo od ispitanika da označe smatraju li da su teme održivog razvoja dovoljno zastupljene u knjižničarskoj zajednici kroz dostupne edukacije, konferencije i stručne skupove. Najveći broj ispitanika, njih 188 (47 %) odgovorilo je da nisu sigurni, njih 130 (33 %) odgovorilo je da nisu zastupljene, dok ih je 82 (20 %) odgovorilo da su dovoljno zastupljene. Što se tiče mišljenja prema vrsti knjižnica, odgovori su izraženi u tablici 12.

Tablica 12. Mišljenje o zastupljenosti teme održivog razvoja u knjižničarskoj zajednici prema vrstama knjižnica

	Školske knjižnice	Narodne knjižnice	Visokoškolske knjižnice	Specijalne knjižnice	Sveučilišna knjižnice	Znanstvene knjižnice	NSK
da	12	21	14	3	6	1	25
ne	44	23	21	3	9	1	29
nisam siguran/ sigurna	40	33	26	6	12	1	70

U svim vrstama knjižnica izražena je povećana nesigurnost o zastupljenosti tema održivog razvoja u knjižničarskoj zajednici, a ta je nesigurnost najviše istaknuta u NSK-u (56 %). Veći dio ispitanika školskih knjižnica izjasnilo se da

programi nisu dovoljno zastupljeni (46 %), a i kod njih je prisutna visoka razina nesigurnosti (42 %). Ti rezultati ukazuju na određenu neizvjesnost i podijeljeno mišljenje među ispitanicima u vezi s prisutnošću tema održivog razvoja u knjižničarskoj zajednici. S obzirom na to da 47 % ispitanika nije sigurno, postoji potreba za većom transparentnošću i jasnoćom u vezi s dostupnim edukacijama, konferencijama i stručnim skupovima koji se bave održivim razvojem u knjižničarstvu. Dodatno, velik broj ispitanika koji smatraju da nisu dovoljno zastupljene teme održivog razvoja moglo bi ukazivati na potrebu za jačim naglaskom na tim pitanjima unutar knjižničarskih inicijativa i platformi. S druge strane, 20 % ispitanika koji smatraju da su te teme dovoljno zastupljene sugerira da postoji prepoznavanje važnosti tih tema unutar knjižničarske zajednice.

3.4. Zaključci istraživanja

Rezultati istraživanja pružaju dragocjen uvid u dinamiku radnog okoliša djelatnika knjižnica, naglašavajući potrebu za daljnjim unaprjeđenjem njihovog radnog iskustva i osobnog blagostanja.

Na temelju prvog istraživačkog pitanja mogu se izvući sljedeći zaključci: Načini dolaska na posao među djelatnicima knjižnica variraju, pri čemu su automobil i pješčenje najčešći načini dolaska na posao. Primjećuje se da postoji različitost u preferiranim načinima dolaska na posao među različitim vrstama knjižnica. Djelatnici školskih i visokoškolskih knjižnica često koriste automobile, dok djelatnici Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu preferiraju javni prijevoz. Ta raznolikost ukazuje na potrebu za prilagodbama u prometnoj infrastrukturi i može imati implikacije na politike održivog prijevoza. Kada je riječ o kretanju unutar radnog prostora, primjećuje se da djelatnici knjižnica koriste različite načine, uključujući stepenice i/ili dizala. Čak i kada postoji dostupno dizalo, dio ispitanika radije koristi stepenice, što može ukazivati na sklonost prema aktivnijem načinu kretanja ili praktičnost stepenica u odnosu na dizalo. Ti rezultati naglašavaju potrebu za prilagodbama u zgradama knjižnica kako bi se osigurala pristupačnost i sigurnost za sve korisnike i djelatnike.

Rezultati vezani za drugo istraživačko pitanje o učestalosti primjene pojedinih navika vezanih za održivi razvoj na radnome mjestu ukazuju da većina ispitanika izjavljuje da redovito pije dovoljno tekućine, značajan broj ispitanika prakticira zdravu prehranu te postoji potreba za poboljšanjem svijesti o pravilnom sjedenju i udaljavanju od ekrana računala. Korištenje aktivnih stanki nije česta praksa među ispitanicima. Rezultati ukazuju na visoku svijest i praksu u učinkovitom korištenju energije, što je važno za održivost radnog mjesta. Usto većina ispitanika redovito razvrstava otpad, ali postoji prostor za poboljšanje u podizanju svijesti o recikliranju te osiguravanju odgovarajuće infrastrukture za razvrstavanje otpada. Ti zaključci sugeriraju da, iako postoji opća svijest o važnosti održivih navika, neka

područja zahtijevaju dodatnu pažnju i poticaj kako bi se unaprijedila praksa među zaposlenicima knjižnica.

Odgovori vezani za treće istraživačko pitanje pokazali su da većina ispitanika koristi razgovor s bliskim osobama i kolegama kao način suočavanja sa stresom. Boravak u prirodi i vježbanje također su česti načini za smanjenje stresa. Čitanje literature o samopomoći također je zastupljeno, iako u manjem postotku. Značajan broj ispitanika izjavljuje da ne osjeća stres na poslu. Ti rezultati ukazuju na važnost različitih strategija suočavanja sa stresom i naglašavaju potrebu za promicanjem blagostanja među zaposlenicima knjižnica.

Rezultati povezani s četvrtim istraživačkim pitanjem pokazuju da je većina ispitanika izrazila interes za sudjelovanje u tjelovježbi tijekom dnevne stanke u knjižnici, pri čemu je više od polovice ispitanika izrazilo spremnost za sudjelovanje. Dio ispitanika nije siguran ili ne bi iskoristio tu mogućnost. Interes za vježbanje varira među različitim vrstama knjižnica, pri čemu zaposlenici znanstvenih knjižnica pokazuju najveći interes, dok zaposlenici Nacionalne i sveučilišne knjižnice pokazuju manji interes. Ti rezultati sugeriraju svijest o važnosti tjelesne aktivnosti među zaposlenicima knjižnica te naglašavaju potencijalnu važnost uvođenja programa tjelovježbe u radno okruženje radi poboljšanja općeg zdravlja i dobrobiti zaposlenika.

Na temelju odgovora ispitanika vezanih za peto istraživačko pitanje može se zaključiti da je veći dio ispitanika sudjelovao u projektima, programima i/ili aktivnostima vezanim za održivi razvoj u svojoj knjižnici, što sugerira značajan interes i angažman u promicanju održivih praksi među zaposlenicima knjižnica. Posebno se ističe visok postotak sudjelovanja djelatnika narodnih knjižnica. Međutim postoje i ispitanici koji nisu sudjelovali u takvim inicijativama, a razlozi za to raznoliki su. Neki od njih uključuju nedostatak takvih programa u knjižnici, nedostatak prilika, opterećenost drugim radnim zadacima, nedostatak informacija o postojanju projekata, nedostatak interesa te nedostatak vremena. Ti zaključci naglašavaju važnost poticanja svijesti, edukacije i stvaranja povoljnog okruženja kako bi se potaknulo šire sudjelovanje i angažman zaposlenika u inicijativama održivog razvoja unutar knjižničkog sektora.

Posljednje istraživačko pitanje ukazalo je na to da najveći dio ispitanika nije bio siguran u zastupljenost tema održivog razvoja. Pogled na mišljenje prema vrstama knjižnica pokazao je izraženu nesigurnost u svim vrstama, posebno istaknutu u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici. Što se tiče školskih knjižnica, veći broj ispitanika izrazio je mišljenje da teme održivog razvoja nisu dovoljno zastupljene, dok je i kod njih prisutna visoka razina nesigurnosti. Ti rezultati ukazuju na određenu neizvjesnost i podijeljeno mišljenje među ispitanicima o prisutnosti tema održivog razvoja u knjižničarskoj zajednici. S obzirom na to da znatan broj ispitanika nije siguran, sugerira se potreba za većom transparentnošću i jasnoćom u vezi s dostupnim edukacijama, konferencijama i stručnim skupovima koji se bave

održivim razvojem u knjižničarstvu. Dodatno, velik broj ispitanika koji smatraju da nisu dovoljno zastupljene teme održivog razvoja može ukazivati na potrebu za jačim naglaskom na tim pitanjima unutar knjižničarskih inicijativa i platformi. S druge strane stav ispitanika koji smatraju da su dovoljno zastupljene sugerira da postoji prepoznavanje važnosti tih tema unutar knjižničarske zajednice.

Na temelju rezultata provedenog istraživanja, početna pretpostavka nije u potpunosti dokazana. Iako istraživanje pokazuje da većina zaposlenika knjižnica izražava svijest o važnosti održivih navika na radnom mjestu i da su mnogi sudjelovali u projektima i aktivnostima vezanim za održivi razvoj, također se otkriva da postoji značajan broj zaposlenika koji izražavaju nesigurnost ili nedostatak primjene tih navika. Stoga bi se moglo zaključiti da, iako mnogi djelatnici knjižnica posjeduju određene održive navike, postoji potreba za dodatnom edukacijom kako bi se te navike ojačale i proširile na veći broj zaposlenika. Također nedostatak resursa i infrastrukture može predstavljati prepreku za primjenu određenih održivih praksi na radnom mjestu. S obzirom na te činjenice, preporučljivo je provesti dodatne korake kako bi se potaknula veća integracija održivih navika među zaposlenicima knjižnica.

4. Zaključak

Provedeno istraživanje pruža relevantne informacije o ponašanjima djelatnika hrvatskih knjižnica kada je riječ o konceptu održivog razvoja. Također rezultati ukazuju na svijest o energetske učinkovitosti, ali i potrebu za poboljšanjem sustava recikliranja u knjižničnim prostorima. Važnost istraživanja leži i u utvrđivanju izazova koji ograničavaju aktivno sudjelovanje zaposlenika u održivim projektima, poput nedostatka resursa, vremena i informacija. U konačnici ovo istraživanje doprinosi razumijevanju ključnih aspekata održivog razvoja u kontekstu knjižnica, pružajući temelj za implementaciju poboljšanja i inicijativa koje će omogućiti knjižnicama učinkovito sudjelovanje u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja u svojim zajednicama. Dobiveni rezultati mogu se usporediti s rezultatima sličnih istraživanja provedenih proteklih godina u zemlji i svijetu, pri čemu je istaknuta razlika u infrastrukturnoj podršci i stupnju osviještenosti knjižničara u manje razvijenim sredinama. Hrvatska iskustva ukazuju na dobar smjer kretanja i za očekivati je da bi rezultati ovog istraživanja mogli usmjeriti neke od potrebnih aktivnosti u pravcu jačanja brige za održivost u hrvatskim knjižnicama.

Analizom rezultata ankete o održivim navikama zaposlenika knjižnica jasno se očitavaju ključni zaključci:

Svijest o održivosti prisutna je – većina zaposlenika knjižnica izražava svijest o važnosti održivih navika na radnom mjestu. Rezultati istraživanja ukazuju na raznolikost održivih navika među zaposlenicima knjižnica, uključujući korištenje javnog prijevoza, razvrstavanje otpada, učinkovito korištenje energenata i pro-

micanje zdravih navika. Ta raznolikost ukazuje na prisutnost svijesti o različitim aspektima održivosti. Činjenica da je više od polovice ispitanika izjavilo da su sudjelovali u projektima, programima i aktivnostima vezanim za održivi razvoj svjedoči o aktivnom uključivanju u održive inicijative. Iako istraživanje pokazuje da određena razina svijesti o održivosti jest prisutna u knjižnicama Hrvatske, istovremeno ukazuje na područja gdje se može dalje raditi na promicanju održivosti u radnom okruženju.

Potreba za dodatnom edukacijom – iako postoji opća svijest, značajan broj zaposlenika izražava nesigurnost ili nedostatak primjene održivih navika. Stoga je nužna dodatna edukacija kako bi se ojačala angažiranost u održivim praksama, ali i ojačala svijest o održivosti. Prema rezultatima istraživanja, vidljivo je da bi zaposlenike knjižnica trebalo educirati o prednostima i mogućnostima sudjelovanja u projektima, aktivnostima i programima vezanim za održivi razvoj. Također je potrebna i edukacija o pravilnom razvrstavanju otpada i uštedi energije. Edukacija ne samo da pomaže u jačanju svijesti već pruža konkretne alate i znanje potrebno za praktičnu primjenu održivih praksi na radnom mjestu.

Nedostatak resursa i infrastrukture – neki odgovori ukazuju na izazove s kojima se zaposlenici knjižnica suočavaju u vezi s nedostatkom potrebnih resursa i infrastrukture za podršku održivim praksama na radnom mjestu. Kao razloge nerazvrstavanja otpada ispitanici su često navodili nedostatak kanti za razvrstavanje i nedostatak infrastrukture za pravilno razdvajanje otpada, što znači da je izgradnja takve infrastrukture nužna u pojedinim hrvatskim knjižnicama. U odgovorima je uočen i nedostatak programa vezanih za održivi razvoj u knjižnici i nedostatak podrške. Na knjižničarima je da pokušaju uvesti nove programe i povezati se s drugim partnerima (što uključuje i druge knjižnice), kako bi zajednički nadoknadili mogući nedostatak resursa.

Raznolikost strategija nošenja sa stresom – nošenje s poslovnim stresom važan je dio emocionalnog blagostanja. Rezultati pokazuju da zaposlenici knjižnica koriste različite strategije za suočavanje sa stresom, uključujući razgovor s bliskim osobama, vježbanje i boravak u prirodi. Ta saznanja potiču na razmišljanje o potrebi uvođenja programa i resursa koji podržavaju mentalno zdravlje i dobrobit zaposlenika, stvarajući tako održivo radno okruženje. Tako je moguće oblikovati radna mjesta koja potiču ne samo profesionalni već osobni razvoj blagostanja zaposlenika, stvarajući dugoročno održivu knjižničarsku zajednicu.

Dakle, neosporno je da ispitanici pokazuju sklonost sudjelovanju u održivim projektima ako im se takve mogućnosti nude. Stoga je potrebno intenzivirati promociju i implementaciju programa održivosti unutar knjižničarske zajednice. Svjesni su potrebe za promjenama i unaprjeđenjima u knjižničarskom okruženju kako bi se stvorili održivi i poticajni radni uvjeti. Poduzimanjem konkretnih akcija moguće je preoblikovati svijest o održivosti u operativnu stvarnost, potičući tako

blagostanje zaposlenika i promičući održivost kao ključnu vrijednost suvremenog društva.

Budući da je veći broj ispitanika izrazio nesigurnost u vezi s dovoljnom zastupljenošću tema održivog razvoja u knjižničarskoj zajednici, razvidna je potreba jačeg fokusa na teme održivog razvoja u knjižničarskim zajednicama kako bi se povećala svijest i angažman zaposlenika.

LITERATURA

- Bradley, F. (2016). A world with universal literacy: The Role of libraries and access to information in the UN 2030 Agenda. *IFLA journal* 42, 2: 118–125.
- Cyr, C.; L. S. Connaway (2020). Libraries and the UN Sustainable Development Goals: The Past, present, and future. *Proceedings of the Association for Information Science and Technology* 57, 1: e237.
- Čadovska, I.; A. M. Tkalčić (2017). Zelena pismenost kao dio strategije razvoja informacijske službe. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 60, 1: 65–77. Dostupno i na: <https://izdanja.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh/article/view/537>
- Dragaš, B. (2017). Zelene knjižnice za zelenu pismenost. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 60, 4: 221–241. Dostupno i na: <https://izdanja.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh/article/view/530/554>
- Državni zavod za statistiku (2023.). Knjižnice u 2022. [citirano: 2023–12–19]. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58153>
- Hauke, P. (2017). Green libraries towards green sustainable development: Best practice examples from IFLA Green Library Award 2016–2019.
- IFLA (2019). Libraries and the SDGs a storytelling manual, 2019. [citirano: 2023–12–20]. Dostupno na: <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/hq/topics/libraries-development/documents/sdg-storytelling-manual.pdf>
- Khalid, A.; G. F. Malik; K. Mahmood (2021). Sustainable development challenges in libraries: A Systematic literature review (2000–2020). *The Journal of academic librarianship* 47, 3: 102347.
- Kraljević, I.; K. Afrić Rakitovac (2021). Promicanje ekološke osviještenosti projektom „Zelena knjižnica“ Društva bibliotekara Istre. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 64, 2: 399–423. Dostupno i na: <https://izdanja.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh/article/view/835/756>
- Kurbanoğlu S.; J. Boustany (2014). From green libraries to green information literacy. In: Kurbanoğlu S al, et al. (eds.). ECIL 2014. Dubrovnik, Croatia, 20–23 October. 2014 (pp. 47–58). New York: Springer International. DOI: 10.1007/978-3-319-14136-7

- Mathiasson, M. H. ; H. Jochumsen (2022). Libraries, sustainability and sustainable development: A Review of the research literature. *Journal of Documentation* 78, 6: 1278–1304.
- Missingham, R. (2021). A new lens for evaluation: Assessing academic libraries using the UN Sustainable Development Goals. *Journal of Library Administration* 6, 3: 386–401.
- Noh, Y. (2021). Study on the perception of South Korean librarians of the UN Sustainable Development Goals (SDGs) and the strategy to support libraries. *Profesional de la información* 30, 4: e300404. [citirano: 2023–12–30].
Dostupno na: <https://doi.org/10.3145/epi.2021.jul.04>
- Onwubiko, E. C. (2021). Role of librarians and libraries in the realization of the United Nations Sustainable Development Goals: An Empirical study. *Recent Trends in Multidisciplinary Research* 93. <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=12383&context=libphilprac>
- United Nations (2015). Sustainable Development Goals. [citirano: 2024–04–01]. Dostupno na: <http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals>
- Vrana, R.; A. Zečević (2020). Razvoj narodnih knjižnica u Hrvatskoj prema zelenim knjižnicama. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 63, 1/2: 365–388.
Dostupno i na: <https://izdanja.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh/article/view/792>
- Zrnić et al. (2021). Zrnić, L.; E. Gotal ; J. Sočo; B. Klemar Bubić. Zelena knjižnica Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 64, 2: 425–442. Dostupno i na: <https://izdanja.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh/article/view/874>

Neobjavljeno izlaganje sa stručnog skupa

- Klemar Bubić, B.; J. Sočo (2020). Aktivnosti Knjižnice Filozofskoga fakulteta u Zagrebu kojima promiče zdrav način života. Izlaganje na stručnom skupu s međunarodnim sudjelovanjem „Uloga knjižnica u promicanju zdravoga načina života“, Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik, 23.10.2020.